

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра політології

Поліщук Микола Васильович

**Методичні рекомендації та матеріали для вивчення
навчальної дисципліни**

«ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ»

для студентів третього року навчання спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (денна форма навчання)

Львів
2021–2022 н. р.

Затверджено на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від 26 серпня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол № 271/7 від 26 серпня 2022 року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни	3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни	4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни	7
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни	8
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни	9
6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література.....	12
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни	15
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів	16
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам.....	17
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену)	17

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань	Дисципліна з виборчого блоку 1 «Політичний аналіз і консалтинг»
	05 «Соціальні та поведінкові науки»	
	Спеціальність	
	052 «Політологія»	
Модулів – 1		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів – 1		3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 90		6-й
		<i>Лекції</i>
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студентів – 2,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	26 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		26 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		38 год.
		<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>
<i>Вид контролю: екзамен</i>		

2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Політичні конфлікти» – це вибіркова навчальна дисципліна, яка вивчається студентами-бакалаврами третього року навчання спеціальності 052 «Політологія». Навчальний курс розрахований на 120 годин і вивчається у шостому семестрі бакалаврату.

Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб розуміти сутність політичних криз і конфліктів, чинники які їх зумовлюють та інструменти, необхідні для їх подолання. Тому у курсі представлено як огляд теоретичних концепцій, так і інформаційний матеріал, який дав підстави для узагальнень або спростовує/підтверджує теоретичні узагальнення.

Метою вивчення вибіркової дисципліни «Політичні конфлікти» є оволодіння знаннями зі сфери політичної конфліктології, що поділений на три рівні: методологічні основи політичної конфліктології; проблемна парадигма політичної конфліктології; прикладний інструментарій політичної конфліктології і його застосування для аналізу емпіричного матеріалу.

Завдання курсу:

- ознайомити студентів з теорією та методологією політичної конфліктології; проаналізувати основні етапи становлення політичної конфліктології, як сфери наукового знання;
- охарактеризувати основні поняття та категорії політичної конфліктології;
- ознайомлення студентів з еволюцією вчень про конфлікти та сучасною конфліктологічною парадигмою в політичній науці;
- познайомити студентів з науковими підходами щодо аналізу сучасних політичних конфліктів, відповідно із різними типами та видами політичних конфліктів тощо;
- виробити вміння самостійно аналізувати політичні конфлікти, які відбуваються в світі й в Україні; навчити студентів тлумачити причинно-наслідкові зв'язки у процесах розвитку конфліктних ситуацій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Політичні конфлікти» студент/студентка буде:

знати:

- аспекти політичних конфліктів та прогнозувати їх розвиток, основні етапи розвитку конфлікту;
- поняття і терміни конфліктології;
- специфіку виникнення і розвитку політичних і етнополітичних конфліктів, у тому числі в Україні та країнах-сусідах (Росія, Кавказ, Балкани тощо);

вміти:

- аналізувати соціально-політичні конфлікти;
- аналізувати різновиди політичних криз;
- застосовувати на практиці теоретичні знання з врегулювання конфліктів.

У результаті успішного проходження курсу студент набере

спеціальні (фахові) компетентності:

- СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
- СК06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
- СК10. Здатність застосовувати основні форми, способи і засоби політичного консалтингу.

Програмні результати навчання:

- РН11. Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
- РН14. Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.
- РН17. Застосовувати здобуті навички для успішної консультативної діяльності в роботі з політичними лідерами, інститутами, органами державної влади та громадськими організаціями.
- РН19. Формувати успішні комунікаційні стратегії, використовувати знання про міжіндивідуальну, групову та міжінституційну комунікацію для вирішення політичних конфліктів

3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин
-------------------------------	-----------------

1	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л.	п./с.	лаб.	інд.	ср.
2	3	4	5	6	7	
Тема 1. Предмет теорії конфліктів. Генеза уявлень про конфлікт	10	2	2	-	-	6
Тема 2. Конфлікт як явище соціального життя	10	4	4	-	-	2
Тема 3. Політичний конфлікт: типологія, динаміка, структура і функції	10	4	2	-	-	4
Тема 4. Попередження політичних конфліктів	10	2	2	-	-	6
Тема 5. Політичні кризи та їх різновиди	10	4	4	-	-	2
Тема 6. Інституціоналізація політичних криз та конфліктів	10	4	4	-	-	2
Тема 7. Політичні інструменти вирішення криз в демократичному та авторитарному суспільствах	10	2	2	-	-	6
Тема 8. Теоретичні напрямки дослідження і практична діяльність із врегулювання конфліктів. Переговори як засіб врегулювання конфлікту	10	2	4	-	-	4
Тема 9. Технології міждержавного врегулювання конфліктів у демократичному	10	2	2	-	-	6
РАЗОМ	90	26	26	-	-	38

4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни

1. Багінський А.В. Сучасні суспільно-політичні конфлікти у структурованому вимірі. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 2 (42).
2. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид-дім «Персонал», 2012. 366 с.
3. Бескоровайний С.Я. Види збройних конфліктів та їх правове регулювання. Юридичні науки. 2014. № 3. С. 116-126.
4. Білецька Ю.В. Теоретичне визначення політичних конфліктів у сучасній Україні. Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. Одеса, 2013. Вип.48. С. 199-208.
5. Білецька Ю.В. Правові шляхи врегулювання політичних конфліктів. Слов'янік: зб. наук. пр. Рівне, 2014. № 21. С. 15-23.
6. Білецька Ю.В. Конфліктогенні особливості діяльності окремих політичних інститутів в Україні. Вісник Львівського університету: філософсько-політологічні студії: зб. наук. пр. Львів. 2015, Вип. 6. С. 172-180.
7. Гресенко В.А. Особливості політичних конфліктів в Україні в 1991-1994 роках. Конфлікти в суспільствах, що трансформуються: зб. наук. пр. Харків: Право. 2001. 200 с.
8. Валевський О.Л., Ішмуратов АТ. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу: Монографія. - К.: НІСД, 1997.
9. Дарендорф Р. Сучасний соціальний конфлікт. Нариси політики свободи. Київ, 2002.

10. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія. Одеса: Юрид. Л-ра. 2008. 240 с.
11. Завгородня Ю.В. Політичні конфлікти та політична криза: теоретичний аналіз. Актуальні проблеми політики. 2016. Вип. 57. С. 38- 48.
12. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. Київ.1996.
13. Ішмуратов А.Т. Суперечність і конфлікт. - <http://www.geocities.com/Athens/Academy/8474/co002>.
14. Мацієвський Ю. Конфліктологія: що та як вивчати // Людина і політика, 2000, № 1. <http://www.icaei.org.Ua/lip/n/100/7.html>
15. Мацієвський Ю. Теорія конфлікту: історико-політологічний аналіз. Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата політичних наук. Львів, 1996.
16. Пірен М. Деонтологія конфліктів та управління. Київ. 2001.
17. Примуш М. Політичні конфлікти та їх типи. Політичний менеджмент. 2010. № 1. С.96-104.
18. Романюк А.С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 391 с.
19. Росенко М. Політичний конфлікт в Україні. Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал. 2009. № 16. С. 23-26.
20. Ростецька С.І. Толерантні відносини як необхідна умова вирішення політичних конфліктів. Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2005. Вип. 30.
21. Словник-довідник термінів з конфліктології / Під ред. проф. М.І. Пірен, проф. Г.Е Ложкіна. Київ-Чернівці, 1995.
22. Ade, V. (2019), "Political negotiations: characteristics and related performance disincentives", *International Journal of Conflict Management*, Vol. 30 No. 3, pp. 349-368. <https://doi.org/10.1108/IJCSMA-06-2018-0080>
23. Ruhs, Martin & Palme, Joakim. (2018). Institutional contexts of political conflicts around free movement in the European Union: a theoretical analysis. *Journal of European Public Policy*.# 25. 1-20.
24. The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice / Edited by M. Deutsch, P. Coleman. - Jossey-Bass. - 2000.

Інтернет ресурси:

The Institute for International Mediation and Conflict Resolution. On Line Library. - <http://216.247.169.167/library/searchresult.asp>

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет теорії конфліктів. Генеза уявлень про конфлікт.

Визначення предмету теорії конфліктів. Варіативність та генеза уявлень про природу політичного конфлікту в історії політичної думки. Зародження та еволюція теорії конфлікту. Внесок Т. Парсонса, Р. Дарендорфа та Л. Козера в розвиток теорії конфлікту.

Основні поняття: конфлікт, соціальний конфлікт, політичний конфлікт

Тема 2. Конфлікт як явище соціального життя.

Д. Істон про соціальні основи політичного конфлікту. Конфлікт цінностей, конфлікт ідентифікацій та конфлікт інтересів. Соціальні групи як агенти конфліктів. Інституціоналізація конфлікту.

Основні поняття: конфлікт цінностей, конфлікт інтересів, конфлікт ідентичностей, агент конфлікту.

Тема 3. Політичний конфлікт: типологія, динаміка, структура і функції.

Визначення політичного конфлікту. Стадії/фази політичного конфлікту. Особливості політичних конфліктів між владою і громадянським суспільством та політичних конфліктів всередині влади. Влада і опозиція. Внутрішні стадії політичного конфлікту. Основні функції політичних конфліктів.

Основні поняття: влада, опозиція, функції політичного конфлікту

Тема 4. Попередження політичних конфліктів.

Суперництво і співробітництво. Конфліктне поле. Інструменти впливу в демократичній, правовій державі. Значення політичного аналізу та прогностики. Особлива роль ЗМІ та громадянського суспільства.

Основні поняття: суперництво, співробітництво, конфліктне поле, політичний аналіз, політична прогностика.

Тема 5. Політичні кризи та їх різновиди

Визначення політичної кризи та її співвідношення з політичним конфліктом. Парламентські політичні кризи. Урядові політичні кризи. Інші різновиди політичних криз. Чинники посилення гостроти політичних криз. Наслідки політичної кризи.

Основні поняття: політична криза, урядова криза, парламентська криза

Тема 6. Інституціоналізація політичних криз та конфліктів

Особливості інституціоналізації протилежних суспільних інтересів. Політичні партії та інші політичні агенти. Роль державних інститутів в представленні відмінних суспільних інтересів. Особливість позиції силових структур.

Основні поняття: політичні агенти, політичні інститути, політичні партії, силові структури.

Тема 7. Політичні інструменти вирішення криз в демократичному та авторитарному суспільствах.

Силкові структури суспільства та особливості їх ролі в демократичному та авторитарному суспільстві. Примус як індикатор слабкості влади і як інструмент контролю і тиску. Роль права та громадянського суспільства. Вибори як інструмент легітимізації та маніпуляції. Морально-правові інструменти впливу.

Основні поняття: демократичне суспільство, авторитарне суспільство, правова держава, легітимність, примус.

Тема 8. Теоретичні напрямки дослідження і практична діяльність із врегулювання конфліктів. Переговори як засіб врегулювання конфлікту

Управління конфліктом. Роль права і процедур в подоланні політичних конфліктів. Методика відкладення вирішення конфлікту в часі. Сутність переговорів та їх інструментарій. Хто може вести переговори. Чинники які формують довіру і концепція кроків.

Основні поняття: управління конфліктом, переговори, довіра, політичні інструменти.

Тема 9. Технології міждержавного врегулювання конфліктів у демократичному суспільстві

Система міжнародного права покликана запобігати конфліктам. Міжнародні організації. Роль ООН. Міжнародні суди. Практика міжнародного регулювання конфліктів на території колишньої Югославії, на Близькому Сході.

Основні поняття: міжнародне право, міжнародні організації, міжнародний суд.

6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література

Тема 1. Предмет і методи конфліктології. Генеза уявлень про конфлікт (4 год.)

1. Визначення предмета конфліктології
2. Уявлення про конфлікт в Стародавньому світі та період феодалізму
3. Трактатування конфлікту у XVI – XIX ст.
4. Варіативність типів конфліктів у XX ст.
5. Основні методи вивчення конфліктів

Теми рефератів:

1. Лао-цзи про мистецтво війни
2. Н.Макіавеллі про конфлікти і війну
3. Карл фон Клаузевіц про війну

Основні поняття: соціальний конфлікт, політичний конфлікт, конфліктологія

Список рекомендованої літератури:

1. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.
2. Дарендорф Р. Сучасний соціальний конфлікт. Нариси політики свободи. Київ,

2002.

3. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. Київ.1996.
4. Ішмуратов А.Т. Суперечність і конфлікт. - <http://www.geocities.com/Athens/Academy/8474/co002>.
5. Мацієвський Ю. Конфліктологія: що та як вивчати // Людина і політика, 2000, № 1. <http://www.icaei.org.Ua/lip/n/100/7.html>
6. Мацієвський Ю. Теорія конфлікту: історико-політологічний аналіз. Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата політичних наук. Львів, 1996.
7. Словник-довідник термінів з конфліктології / Під ред. проф. М.І. Пірен, проф. Г.Е Ложкіна. Київ-Чернівці, 1995.

Тема 2. Конфлікт як явище соціального життя. Особливості виникнення політичних конфліктів (2 год.)

1. Відмінності як підстава суспільного конфлікту
2. Індивідуальні та групові інтереси як чинники протистояння
3. Інституціоналізація як елемент становлення політичного конфлікту

Теми рефератів:

1. Змова та двірцевий переворот: чи можемо їх трактувати як різновид політичних конфліктів?

Основні поняття: соціальна група, індивідуальний інтерес, груповий інтерес, інституціоналізація

Список рекомендованої літератури:

1. Багінський А.В. Сучасні суспільно-політичні конфлікти у структурованому вимірі. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 2 (42).
2. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.
3. Пірен М. Деонтологія конфліктів та управління. Київ. 2001.
4. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. Київ.1996.
5. Ішмуратов А.Т. Суперечність і конфлікт. - <http://www.geocities.com/Athens/Academy/8474/co002>.
6. Мацієвський Ю. Теорія конфлікту: історико-політологічний аналіз. Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата політичних наук. Львів, 1996.
7. Словник-довідник термінів з конфліктології / Під ред. проф. М.І. Пірен, проф. Г.Е Ложкіна. Київ-Чернівці, 1995.

Тема 3. Типологія, динаміка, структура і функції політичних конфліктів. Попередження політичних конфліктів (4 год.)

1. Основні різновиди/типології політичних конфліктів
2. Актори/сторони політичного конфлікту
3. Структура політичного конфлікту
4. Функції політичних конфліктів

5. Попередження політичного конфлікту

Теми рефератів:

1. Революція як політичний конфлікт
2. Значення політичних лідерів у політичних конфліктах

Основні поняття: актор, сторона конфлікту, функції політичного конфлікту

Список рекомендованої літератури:

1. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.
2. Валецький О.Л., Ішмуратов АТ. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу: Монографія. - К.: НІСД, 1997.
3. Мацієвський Ю. Теорія конфлікту: історико-політологічний аналіз. Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата політичних наук. Львів, 1996.
4. Пірен М. Деонтологія конфліктів та управління. Київ. 2001.
5. Примуш М. Політичні конфлікти та їх типи. Політичний менеджмент. 2010. № 1. С.96-104.
6. Словник-довідник термінів з конфліктології / Під ред. проф. М.І. Пірен, проф. Г.Е. Ложкіна. Київ-Чернівці, 1995.

Тема 4. Політичні кризи та їх типології (4 год.)

1. Сутність та індикатори політичної кризи
2. Урядова криза
3. Парламентська криза
4. Кризи легітимності
5. Кризи ідентичності
6. Політична криза і політичний конфлікт

Теми рефератів:

1. Політичні кризи періоду незалежності України
2. Ідеологічна складова політичних криз

Основні поняття: політична криза, урядова криза, парламентська криза, криза легітимності, криза ідентичності

Список рекомендованої літератури:

1. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.
2. Валецький О.Л., Ішмуратов АТ. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу: Монографія. - К.: НІСД, 1997.
3. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія. Одеса: Юрид. Л-ра. 2008. 240 с.
4. Завгородня Ю.В. Політичні конфлікти та політична криза: теоретичний аналіз. Актуальні проблеми політики. 2016. Вип. 57. С. 38- 48.
5. Пірен М. Деонтологія конфліктів та управління. Київ. 2001.
6. Примуш М. Політичні конфлікти та їх типи. Політичний менеджмент. 2010. № 1. С.96-104.
7. Романюк А.С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи. – Львів:

Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 391 с.

8.Словник-довідник термінів з конфліктології / Під ред. проф. М.І. Пірен, проф. Г.Е Ложкіна. Київ-Чернівці, 1995.

Тема 5. Третя сторона у врегулюванні конфлікту. Теоретичні напрямки дослідження і практична діяльність із врегулювання конфліктів (4 год.)

- 1.Процес регулювання політичного конфлікту
- 2.Визначення і значення «третьої сторони» у політичному конфлікті
3. Роль глави держави та авторитетних осіб
- 4.Особливості дослідження суспільства з метою попередження конфлікту
- 5.Політичні інструменти регулювання політичного конфлікту

Теми рефератів:

1. М. Ганді і теорія ненасильства
2. Різновиди руху за мир

Основні поняття: процес регулювання політичного конфлікту, глава держави, авторитетна особа

Список рекомендованої літератури:

1. Білецька Ю.В. Правові шляхи врегулювання політичних конфліктів. Слов'янік: зб. наук. пр. Рівне, 2014. № 21. С. 15-23.
- 2.Білецька Ю.В. Конфліктогенні особливості діяльності окремих політичних інститутів в Україні. Вісник Львівського університету: філософсько-політологічні студії: зб. наук. пр. Львів. 2015, Вип. 6. С. 172-180.
- 3.Валевський О.Л., Ішмуратов АТ. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу: Монографія. - К.: НІСД, 1997.
4. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія. Одеса: Юрид. Л-ра. 2008. 240 с.
5. Пірен М. Деонтологія конфліктів та управління. Київ. 2001.
- 6.Примуш М. Політичні конфлікти та їх типи. Політичний менеджмент. 2010. № 1. С.96-104.
7. Ростецька С.І. Толерантні відносини як необхідна умова вирішення політичних конфліктів. Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2005. Вип. 30.
- 8.Словник-довідник термінів з конфліктології / Під ред. проф. М.І. Пірен, проф. Г.Е Ложкіна. Київ-Чернівці, 1995.

Тема 6. Технології державного врегулювання конфліктів у демократичному суспільстві (2 год.)

- 1.Градації політичних криз і конфліктів як екзистенційних загроз держави.
- 2.Державні і суспільні інститути покликані протистояти політичним конфліктам
- 3.Роль права у попередженні та регулюванні конфліктів.

4. Силкові структури як індикатор сили держави та механізм регулювання політичних конфліктів

5. Політичний конфлікт як стимул політичного розвитку

Теми рефератів:

1. Значення ради національної безпеки в попередженні та вирішенні конфліктів
2. Місце та роль аналітичних структур

Основні поняття: силкові структури, індикатор, загрози держави

Список рекомендованої літератури:

1. Білецька Ю.В. Правові шляхи врегулювання політичних конфліктів. Слов'янік: зб. наук. пр. Рівне, 2014. № 21. С. 15-23.
2. Білецька Ю.В. Конфліктогенні особливості діяльності окремих політичних інститутів в Україні. Вісник Львівського університету: філософсько-політологічні студії: зб. наук. пр. Львів. 2015, Вип. 6. С. 172-180.
3. Валецький О.Л., Ішмуратов АТ. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу: Монографія. - К.: НІСД, 1997.
4. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія. Одеса: Юрид. Л-ра. 2008. 240 с.
5. Пірен М. Деонтологія конфліктів та управління. Київ. 2001.
6. Примуш М. Політичні конфлікти та їх типи. Політичний менеджмент. 2010. № 1. С.96-104.
7. Ростецька С.І. Толерантні відносини як необхідна умова вирішення політичних конфліктів. Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2005. Вип. 30.
8. Словник-довідник термінів з конфліктології / Під ред. проф. М.І. Пірен, проф. Г.Е. Ложкіна. Київ-Чернівці, 1995.

Тема 7. Особливості політичних конфліктів на пострадянському просторі.

1. Специфіка конфліктів між «центром» і «периферією»
2. Розпад СРСР як результат дії низки політичних конфліктів
3. Конфлікти на Кавказі
4. Особливість конфлікту в Придністров'ї
5. Особливість конфліктів в республіках/країнах Середньої Азії

Теми рефератів:

1. Приховані конфлікти в СРСР
2. Постать і доля М. Хрущова

Основні поняття: центр, периферія, розпад держави, СРСР

Список рекомендованої літератури:

1. Білецька Ю.В. Конфліктогенні особливості діяльності окремих політичних інститутів в Україні. Вісник Львівського університету: філософсько-політологічні студії: зб. наук. пр. Львів. 2015, Вип. 6. С. 172-180.
2. Валецький О.Л., Ішмуратов АТ. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу: Монографія. - К.: НІСД, 1997.
3. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія.

Одеса: Юрид. Л-ра. 2008. 240 с.

5. Пірен М. Деонтологія конфліктів та управління. Київ. 2001.

6. Росенко М. Політичний конфлікт в Україні. Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал. 2009. № 16. С. 23-26.

7. Ростецька С.І. Толерантні відносини як необхідна умова вирішення політичних конфліктів. Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2005. Вип. 30.

8. Словник-довідник термінів з конфліктології / Під ред. проф. М.І. Пірен, проф. Г.Е. Ложкіна. Київ-Чернівці, 1995.

Тема 8. Причини, чинники конфлікту в колишній Югославії та шляхи виходу.

1. Специфіка політичного устрою та процесу в СФРЮ

2. Блокування децентралізації в партійному та державному житті як чинник формування сепаратизму

3. Процес демократизації та історична пам'ять

4. Роль Югославської народної армії (ЮНА)

5. Конфлікт між Хорватією та Белградом

6. Конфлікт в Боснії та Герцеговині

Теми рефератів:

1. Роль С. Мілошевича у конфлікті в колишній СФРЮ
2. Косовське питання

Основні поняття: децентралізація, демократизація, історична пам'ять

Список рекомендованої літератури:

1. П. Рудяков. Балканська криза 1991—2002 // [Українська дипломатична енциклопедія](#) : у 2 т. / ред. кол.: [Л. В. Губерський](#) (голова) та ін. — К. : [Знання України](#), 2004. — Т. 1 : А — Л. — 760 с.

2. М. Каменецький. Югославії розпад // [Українська дипломатична енциклопедія](#) : у 2 т. / ред. кол.: [Л. В. Губерський](#) (голова) та ін. — К. : [Знання України](#), 2004. — Т. 2 : М — Я. — 812 с.

3. М. Каменецький. «Балканізація» // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.50

Тема 9. Особливості політичних криз в сучасній Італії.

1. Партійна система та стійкість урядів Італії в період 1945-1993 р.

2. Політична криза 1993 р та її наслідки

3. Позиція Президента Італії

4. Реформування виборчої системи і формування нової партійної системи

5. Особливість міжрегіональних протиріч. Ліга Півночі

6. Місце і роль радикальних політичних акторів

Теми рефератів:

1. Техніка «санітарного кордону» під час формування урядів Італії
2. Постать Б. Муссоліні та її вплив на політичне життя Італії
3. Роль мафії в політичному житті Італії

Основні поняття: партійна система, уряд, президент, радикальні політичні актори

Список рекомендованої літератури:

1. Романюк А. Соціополітичний поділ «нової політики» в країнах Західної Європи. *Політологічний вісник. Зб-к наук. праць*. Київ: «ІНТАС», 2007. Вип.27. С.239-253.
2. Светлакова М.А. Сучасна партійна система Італії: політологічний аналіз. Дис. на здобуття наук. ступ. к.п.н. Маріуполь, 2016.
3. Светлакова М.А. Еволюція партійної системи Італії в умовах парламентських виборів 2013 р. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія Історія. Політологія*, 2015. Вип. 12. С. 283-289.
4. Сита Є.М., Бабська І.М. Дослідження адміністративної системи Італії. *Економіка і реалії часу*, 2020. № 3 (49). С. 55-60.
5. Територіальний устрій Франції та Італії — уроки для України: [монографія] / Ален Панов. — Ужгород: АУТДОР-ШАРК, 2015. — 126 с.

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет теорії конфліктів. Генеза уявлень про конфлікт	6
2	Тема 2. Конфлікт як явище соціального життя	2
3	Тема 3. Особливі Політичний конфлікт: типологія, динаміка, структура і функції	4
4	Тема 4. Попередження політичних конфліктів	6
5	Тема 5. Політичні кризи та їх різновиди	2
6	Тема 6. Інституціоналізація політичних криз та конфліктів	2
7	Тема 7. Політичні інструменти вирішення криз в демократичному та авторитарному суспільствах	6
8	Тема 8. Теоретичні напрямки дослідження і практична діяльність із врегулювання конфліктів. Переговори як засіб врегулювання конфлікту.	4
9	Тема 9. Технології міждержавного врегулювання конфліктів у демократичному суспільстві	6
Разом		38

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота. Також передбачено колаборативне навчання (форми – групові проекти, спільні розробки, групові розрахункові роботи, навчальні спільноти, тьюторство і т.д.), проектно-орієнтоване навчання, дискусії, аналіз статистичних баз даних.

На лекційних заняттях використовуються головню: словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, діалог); наочні і практичні методи (ілюстрація, демонстрація, а також презентація); метод синтезу, аналізу, індукції, дедукції тощо. На семінарських заняттях використовуються: дискусія, проблемно-пошуковий, репродуктивний, інтерактивний методи тощо. У рамках самостійної роботи застосовуються дослідницькі методи. Розрахункова робота буде обговорюватись і виконуватись в рамках лекцій, семінарів, а також самостійної роботи.

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студентів з курсу «Політичні конфлікти» здійснюється за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні/самостійні тощо – 30% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 30);
- контрольні заміри (модулі) – 20% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 20);
- екзамен – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50).

Поточний контроль знань студентів проводять за трьома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студентів впродовж семестру;
- контроль за виконанням модульних завдань/контрольних замірів;
- контроль за виконанням завдань самостійного опрацювання і розрахункової роботи.

При контролі систематичності й активності роботи студентів оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування й активність на семінарських заняттях;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Поточний контроль успішності здійснюється за п'ятибальною шкалою: "5" – відмінно, "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Реферат, доповідь – 5 балів; есе – 3 бали (дозволено лише по одному реферату, доповіді або есе). Контроль знань за результатами вивчення змістовного модуля оцінюється в 20 балів. Форма підсумкового контролю – екзамен у комбінованій (усній і тестовій) формі в кінці семестру. Мінімальна кількість балів для допуску студентів до екзамену становить 26 балів. Якщо студент(-ка) отримує 25 балів і менше, він(вона) екзамен складає по талону № 2.

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів. На іспиті студент теж може отримати 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота						Сума	Екзамен
Змістовий модуль 1						50	50
1	2	3	4	5	6		

1, 2 ... 6 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену)

1. Сутність конфлікту: теоретичне визначення і місце у соціальних відносинах.
2. Причини появи і існування конфліктів: соціальний і політичний аспекти.
3. Особливості виникнення конфліктів у суспільстві.
4. Класифікаційні ознаки і типологізація конфліктів.
5. Особливості зародження соціальних конфліктів.
6. Джерела існування та типи соціальних конфліктів.
7. Основні функції соціальних конфліктів та їх практичний прояв.
8. Сучасні теорії соціальних конфліктів.
9. Поява, розвиток та форми розв'язання соціальних конфліктів.
10. Сутність та особливості соціальних конфліктів.
11. Соціальні конфлікти і владні відносини.
12. Основні джерела та суб'єкти соціальних конфліктів.
13. Сучасні класифікації політичних конфліктів.
14. Технології розв'язання соціальних конфліктів.
15. Політичний конфлікт як форма взаємовідносин між особами, партіями, політичними та соціальними групами, державами з приводу влади.
16. Співвідношення понять "соціальний конфлікт" і "політичний конфлікт".
17. Політичні інтереси і суперечності як об'єктивні та суб'єктивні передумови виникнення конфліктів.
18. Форми, моделі, типи і функції політичного конфлікту, його динаміка.
19. Структура, суб'єкт-об'єктні характеристики політичного конфлікту.
20. Конституційні основи та правові норми врегулювання конфліктних ситуацій.
21. Методологія дослідження політичних конфліктів.
22. Внутрішньосистемні політичні конфлікти: інституційний та психологічний аспекти.
23. Особливості розвитку внутрішніх політичних конфліктів.
24. Функціонування вводу та виводу політичної системи в умовах конфлікту.
25. Міжсистемні політичні конфлікти та їх особливості.
26. Типологія міжсистемних політичних конфліктів.
27. Специфіка методик розв'язання політичних конфліктів у міжсистемному політичному просторі.
28. Методологічні засади та принципи розв'язання політичних конфліктів.
29. Особливості міждержавних політичних конфліктів.
30. Основні методи та принципи розв'язання міждержавних політичних конфліктів, їх характеристика.
31. Типологія конфліктів за Р. Далем.
32. Методика дослідження політичного конфлікту: основні етапи, їх

характеристика.

33. Компромiс i консенсус як засоби розв'язання соціальних конфліктiв.
34. Сутнiсть демократичного контролю над конфліктними ситуацiями, його процедури.
35. Використання методик розв'язання соціальних конфліктiв на рiзних етапах розвитку.
36. Роль полiтико-правової культури у виробленнi стратегiї розв'язання соціальних конфліктiв.
37. Переговорний процес, його основнi принципи.
38. Полiтична криза: сутнiсть та причини виникнення.
39. Внутрiшньополiтична криза, етапи її розвитку та прояв.
40. Форми полiтичної кризи, шляхи виходу з кризового стану.
41. Полiтичнi конфлікти та полiтичнi кризи при переходi від тоталiтарного до демократичного полiтичного режиму.
42. Способи виходу з кризового стану, їх специфіка.
43. Конфлікти в етнiчному середовищі та їх особливостi.
44. Змiст, спрямованiсть та взаємозалежнiсть етнополiтичних i полiтико-релігійних конфліктiв.
45. Консенсуальнi процедури та методики розв'язання конфліктiв.
46. Сутнiсть суспiльного консенсусу.
47. Умови досягнення суспiльно-полiтичного консенсусу.
48. Консенсус як унiверсальний принцип демократiї.
49. Механiзми формування демократичного консенсусу в умовах перехiдного суспiльства
50. Стадiї розвитку полiтичного конфлікту. Формування сторiн.
51. Проблема насильства та ненасильницької боротьби в суспiльному життi.
52. Iдея ненасилля у вiтчизнянiй та зарубiжнiй соціальнo-полiтичнiй i фiлософськiй думцi та суспiльнiй практицi.
53. Ненасильницькi засоби впливу та примусу у практицi свiтової полiтики.
54. Приклади наукових пiдходiв до стадiального розвитку конфлікту.
55. Мiжнароднi полiтичнi органiзацiї та їх конструктивно- функцiональна роль у врегулюваннi зовнiшнiх полiтичних конфліктiв.
56. Основнi шляхи i засоби досягнення та дотримання нацiональної й соцiальної злагоди у сучасному українськoму суспiльствi.
57. Миротворча дiяльнiсть української держави
58. Соцiально-полiтичнi конфлікти та модернiзацiя.
59. Система "безконфліктної" внутрiшньої модернiзацiї.
60. Полiварiантнiсть оцiнювання результатiв будь-якого соцiального конфлікту.